

BISERICA și ȘCÓLA.

Fóia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCÓLA.“

Êr banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Gónele împereților romani asupra creștinismului.

Creștinismul își începe vieța și activitatea sa în lume într'un timp, în carele statul roman trece prin o însemnată schimbare. În timpul, cât Roma a fost republică, erau dezvoltate într'un grad foarte puternic, dóră ca nicăiri în lume: iubirea de patriă, iubirea de neam, și o nobilă ambițiune romană de a servi interesele statului cu tóta demnitatea fără alt interes, decât a contribui la gloria statului și a numelui de roman.

În locul acestor virtuți naționale, cari caracteriséză perioda republicii romane, aflăm, că în Roma se începe, și se lășese cu începere din timpul împereților, mai cu sémă din timpul împereților: Caligula, Claudiu și Nero decădița moravurilor, cu mare repejune, așa încât nici cei mai buni regenți nu o pot sana. În locul patriotismului și al simplității, carea caracteriséză vieța romanilor în perioda republicii, — se introduce în Roma lucsul și corupțiunea într'o astfel de măsură, încât împereții buni, urmați după denșii, nu mai sânt în stare a-pune stavilă relelor, cari porniseră a duce spre apunere și a îngropa statul cel puternic al Romii celei falnice și plină de splendórea cea mare, la carea s'a potut aventura statul cel mai însemnat al anticității pagâne.

Împereții: Caligula (a domnit dela anul 37—41 d. Chr.), Claudiu (a domnit dela anul 41—54 d. Chr.) și Nero (a domnit dela anul 54—68 d. Chr.) au introdus o etichetă de curte orientală, ér prin acésta s'a produs o schimbare în întreg modul de vieță al poporului roman. Între singuratecile clase ale poporului roman a încetat acea simpatia și iubire, carea stăpănită de iubirea de patriă le lega

una de altă în perioda republicii. Lângă acésta s'a mai adaos apoi ca un nefericit spirit al timpului: lucsul, carele dela curtea împerețescă s'a lățit și propagat în întreg imperiul. Pre când în perioda republicii faptele mărețe, sêvrșite în interesul societății, dedeau omului valórea și prețul în societate: pre atunci din timpul împereților numiți, clasa de frunte a societății romane căuta gloria și splendórea în haine frumoșe și scumpe, în mobile costisitoare, în mulțimea sclavilor și servitorilor, în ospete splendide și în desfătări sensuale. Vieța ideală și plăcerile vieții ideale din perioda republicii încetă, și locul ei îl-ocupă sensualismul și desfrânarea. Jocurile publice și scenele sângeróse în amfiteatre formau plăcerea claselor culte pre lângă lucsul și desfrânarea, de carea erau stăpănite.

Între astfelu de împrejurări și-a început vieța și activitatea creștinismul în statul roman. Și este natural, că precum între lumină și întunec este o vecinică și nesfêrșită luptă: tocma așa a trebuit sê trecă creștinismul în cei dântăi trei secli prin o crâncenă luptă, până sê póta birui, și sê devină religiune domnitoriă în statul roman. Precum apa are tendința de a-și lua între tóte împrejurările fața ei orisontală: tocma așa are și societatea omenescă între tóte împrejurările tendența de a-se nivela, și a-se face omogenă. Din lupta nesfêrșită a societății omenesci de a-se nivela și omogenisa, resultă apoi între ómeni simpatia și antipatia, iubirea și vrăjmasia, amicitia și persecutiunea. Nu póte simpatisa omul bun cu cel réu. Din contră între omul bun și omul réu este o vecinică luptă, carea se nasce, și se alimentéză între denșii din tendența societății omenesci de a-se nivela și omogenisa.

Privind din acest punct de vedere psihologic gónele pornite de imperații romani încontra bisericii creștine, le aflăm, că sunt o consecință naturală a luptei celei vecinice a răului contra binelui, a vițiu-lui contra virtuții, a întunerecului contra luminii, a duchului „lumii“ acesteia contra spiritului bisericii Dom-nului. În fața unei lumi pornite cu repejune spre vi-țiu și corupțiune, în fața unui nefericit spirit al tim-pului, carele prin luc, sensualism și desfrânare stê-pânea societatea romană în perióda imperațiilor, bise-rica creștină își începe activitatea, propagând spiri-tul ei : pacea, lucrul și cumpêtul, iubirea de ómeni, și un mod de vieță seriósă cu greoméntul răspunde-rii înaintea ómenilor și a lui Dumneđev pentru tot ceea ce facem ; ér ca rezultat al acestui mod de vieță biserica nu înfațșeză, și nu espune plăceri și comodități sensuale, ci plăceri ideale, plăceri ale inimii și ale minții, vieță și plăceri nu pentru mo-ment și trecétóre, ci pentru viitoriu, plăceri stator-nic și neperitóre, o statornică fericire vremelnică și vecinică.

Chiar pentru acésta biserica și credincioșii ei sânt timp de trei veacuri urgisiți și persecutați de societatea și statul roman. Biserica Domnului trebuie să trecă prin góne, trebuie să primescă botezul de sânge, ca astfel și prin suportarea cu bărbăția a acestor góne să-și dovedescă pentru eternitate divi-nitatea sa și chemarea sa dumneđeiescă pre acest pământ.

Góne mai mari pornite de împérații romani în-contra bisericii creștine istoria numără dece ; ér ansă la aceste crâncene góne pre lângă motivul general psihologic arêtat mai sus, dau cu deosebire urmató-rele două momente. Unii împérați, precum : Nero și Domițian pornesc góne contra creștinilor, pentru ca să-și apere în fața poporului propriile lor slăbiciuni și păcate. Alții, precum sunt : Traian și Dioclețian por-nesc góne din o rațiune de stat, și anume cu inten-țiunea de a face poporul omogen prin restabilirea vechei credințe în đei romani, și astfeliu a face poporul și statul capace a-se apără încontra popórê-lor barbare, cari începuseră în tóte părțile a-se mișca, și amenințau cu cutropire vastul imperiu al Romei.

I. Góna cea dântâi încontra creștinilor o-a pornit imperatul Nero (54—68). Nero a fost un om van, excessiv, despot și tiran, și încárcat cu tóte vițiele. Nero s'a ocupat de tóte, numai de ceea ce este ocupațiunea unui regent nu. Arangia concerte și jocuri publice, la cari participa ca debator ; și

trăia în vanitatea, că este un artist de frunte. În anul 64 un foc, care a ținut 6 đile și 6 nopti a pustiit întrégă Roma. Întreg poporul era de credința, și avea prepusul, că focul l'a pus însuși imperatul, în vanitatea sa de a zidi o capitală mai frumósă. Și este fapt istoric, că dênsul a împedecat stingerea focului, și că sub timpul, când ardea Roma, dênsul dintr'un edificiu înalt privea cu plăcere la foc, de-clamând o poesiă despre arderea Troiei. Spre a abate poporul dela acest prepus a început Nero o crân-cenă gónă încontra creștinilor, carea a ținut dela anul 64 până la anul 68. În acésta gónă au fost omoriți chiar după mărturia lui Tacit o mulțime de creștini între cele mai mari cruđimi. Așa d. e. se îmbracau creștinii în pei de animale, și se aruncau fearêlor selbatice ; alții se ungeau cu rêsină, și li-se dedea foc, ca în modul acesta să ilumineze nóptea grădinile împératului. În acésta gónă au suferit mórte de martir și apostolii : Petru și Pavel.

Fructele tirâniei și slăbiciunilor sale Nero de altcum le-a gustat în un mod destul de sêmșitoriu la capêtul vieții sale. În urma nemulțămirii generale, pre carea o-a produs tirânia lui în armată și în popor, — senatul l'a detronat, și l'a condamnat la mórte ; ér Nero, ca să scape de sentența senatului s'a sinucis.

Creștinii, începênd din seclul al doilea țineau de o onóre, că cel mai rău și cel mai crudel îm-pérat al Romei, a fost cel dântâi, carele a ridicat mâna sa ucîgășe, încontra bisericii Domnului.

II. A doua gónă încontra creștinilor s'a întêmplat sub Domitian (a domnit dela 81—98). Domițian a fost un regent crudel și van. În vanitatea sa a mers atât de departe, în cât a dispus, ca în actele ofi-ciale să-i-se dea titlul de „Dumneđeü,“ precum și ca și lui să-i-se jertfescă, precum se jertfescce đei-lor. Dênsul a pornit gónă în contra creștinilor, în carea după mărturia istoricului Eusebiu au murit mulți creștini. În acésta gónă a fost esilat și apo-stolul Ioan în insula Patmos. Motivul, pentru carele a pornit Domițian gónă încontra creștinilor, nu este înregistrat de istoricii bisericesci. Dar privind la slă-biciunile și păcatele, cu cari a fost încárcat acest regent, — góna pornită contra creștinilor ni-se în-facișeză, ca o urmare naturală a păcatelor sale. Au-đind adecă, că creștinii vorbesc de o împérația a lui Dumneđeü, și cređênd, că acésta împérația este în adevêr o împérația lumescă, și-a temut tronul, și este fapt, că a poruncit să-i-se aducă la Roma nisce rudonii

ale Mantuitriului, pre doi nepoți ai apostolului Iuda, fratele Domnului, pre cari îi-credea de pretendenți la tronul împărăției celei nouă, — cu scop ca să-i omóre. Vădându-i însă că sunt ómeni sëraci și neînsemnați, i-a dimis, fără ca să-le facă ceva. Notăm apoi, că sub Domițian creștinismul pătrunsese binișor în clasele aristocratice și chiar și în familia împărătescă. Și este posibil, ca dënsul să fi pornit gónă încontra creștinilor, ca se-le pótă confisca averile, și să-și satisfacă lăcomiei sale după bani.

După marturisirea istoricilor pagâni Dio Cassius și Suetoniu între creștinii omoriți în această gónă a fost și Flaviu Clemens, vërul imperatului, caruia i-a confiscat averea, ér pre soția acestuia Domițilla o-a esilat.

Domițian a fost omorît în urma unei conjurațiuni conduse de propria sa soția Domiția.

III. A treia gónă contra creștinilor o-a pornit imperatul Traian (a domnit dela 98 — 117). Traian a resuscitat legile romane vechi încontra așa numitelor „colegii neiertate,” după cari se urmăreau și pedepseau toți aceia, cari aparțineau vre unei corporațiuni religioase, nerecunoscute de stat; și a dispus, ca proconsulii să urmărescă pre creștini. În urma acestei dispusețiuni s'au făcut autorităților statului o mulțime de arătări încontra creștinilor. De aceea proconsulul Bitiniei, Pliniu cel tënër, a întreat pre împëratul, că în ce mod să esecuteze dispusețiunea amintită, deórece, dacă o va esecuta cu strictete, atunci trebuie să omóre o mulțime mare de ómeni. Scrisórea acésta, adresată de Pliniu cel tënër imperatului Traian, este pentru noi de o deosebită importanță. Pliniu constată întrënșa, că după cum a făcut dënsul observarea, nu află la creștini nimic, ce ar merita, ca să fiă pedepsit, afară de superstițiunea, de carea sunt conduși. Creștinii, ăice Pliniu, se adună înainte de răsăritul sórelui, laudă, și se închină lui Christos, ca unui Dumneđeu, și se obligă sërbatorește unul altuia, că vor fi ómeni de omenia, și vor practica virtutea. Acésta superstițiune, ăice Pliniu este fórte lățită între tënerei și bëtãrai, între bărbați și femei, în orașe, în orașele și în sate astfel, încât dënsul se sêmețe îndemnat a cere inviațiuni asupra modului, cum să esecute ordinul amintit.

Din acésta epistolă adecă se vede, că pre timpul împëratului Traian, creștinismul era fórte lățit în statul roman, mai departe că creștinii erau ómeni de omenia și ómeni virtuosi, și erau deplin pătrunși de credința în divinitatea Mântuitoriului Christos.

La scrisórea amintită mai sus împëratul Traian a răspuns lui Pliniu, că dënsul să nu urmărescă din oficiu pre creștini; dacă însă vor fi acușați publice pentru necredința lor în ăei: atunci cei acușați să se constrângă a jertfi ăeilor. Cei ce vor jertfi, să se dimită nepedepsiți; ér cei ce nu vor voi să jertfescă, să se pedepsescă cu mórte.

În góna lui Traian au fost omoriți mulți creștini. Dintre acestia amintim pre bëtãrãvul Simeon Episcopul Ierusalimului, carele a fost rëstignit pre cruce în etate de 120 de ani, și pre Ignatie „teoforul“ Episcopul Antiochiei, carele a fost aruncat în amfiteatrul din Roma fërãlor sëlbatice.

După mórtea împëratului Traian întemplată la anul 117 a urmat pre tronul Romei Adrian, carele a domnit dela 117 până la 138 d. Chr. Sub Adrian sórtea creștinilor s'a ameliorat. Dënsul adecă a dispus, ca creștinii să nu fiă pedepsiți, decât numai în casurile, în cari se va dovedi încontra dënșilor, că au comis vre o crimă.

După Adrian a urmat pre tronul Romii Antonin Piul (138 — 161). Acesta a fost din fire un om blând, și n'a persecutat pre creștini. Cu tóte acestea creștinii au trebuit să sufere și în timpul domniei lui măceluri și omoruri din partea poporului pagân. Sub domnia lui s'a întemplat adecă multe calamități publice, precum focuri mari, fómete și cutremure de pãmënt. Pentru tóte aceste calamități pagânii puneau vina pre creștini, — ăicënd, că pentru aceea le trimit ăeii asupra poporului, — pentru că creștinii nu li-se închină, și nu le jertfesc. Pentru aceea pagânii însenau dese tululte de stradă încontra creștinilor, și îi-macelareau, și omorau.

Despre împëratul Antonin Piul se istorisesc, că ar fi oprit prin dispusețiunile sale aceste tululte.

IV. A patra gónă încontra creștinilor o-a pornit împëratul Marcu Aureliu, numit și „Filosoful.“ Marcu Aureliu influințat de filosofii pagâni, cu deosebire de Crescens, era de părere, că creștinii sunt în adevër „ateisti,” „antropofagi“ și ómeni periculoși statului. De aceea a emis aspre edicte de urmărire încontra creștinilor. Contra acestor edicte creștinii, și anume: Episcopul Melito din Sardes, Claudiu Apollinaris, Episcopul din Hieropolis și Iustin filosoful și alții au substernut împëratului representațiuni și apologii, — în cari arëtându-i principiile creștinismului, îl rógă în numele umanității și dreptății, ca se abstea dela urmărirea și gonirea creștinilor. Tóte acestea au fost însă zadarnice; și sub

domnia lui Marcu Aureliu a curs mult sânge de creștin mai cu seamă în Italia, Galia și Asia mică.

Între creștinii mai însemnați, cari au suferit în această gónă mórte de martir, sunt: Policarp, Episcopul din Smirna, Iustin filosoful, numit și martirul și Episcopul Pothin din Lugdunum.

După mórtea lui Marc Aureliu urmă fiul său Comod (180—192). Acesta nu a gonit pre creștini.

V. A cincea gónă a fost sub Septimiu Sever (193—211) Acesta a dispus a-se esecuta cu tótă asprimea edictele împăraților anteriori. Góna acesta a fost una din cele mai crâncene, așa încât creștinii credeau, că s'a apropiat sfârșitul lumii.

După Septimiu Sever urmă Caracalla (211—217), apoi Heliogabal (218—222). Ambii acestia au fost slabi regenți, dar nu au persecutat pre creștini.

După dênșii a urmat Alexandru Sever (222—235). Acesta, ajungând ca om tînăr pre tronul Romii a fost povățuit de mama sa Mamea, carea întreținea corespondență despre cestuini religioase cu mulți dintre învățații creștini și anume și cu Origen. Conduc de mama sa împăratul a fost amic creștinilor. El a scris pre păreții palatului împărătesc cuvintele Mântuitoriului: „Ceea ce voiți să vă faceă vouă ómenii, faceți și voi lor.“ El a pus icona Mântuitoriului între țeii casei sale. Sub dênșul s'a arêtat atâtia dată ce însemnăză a domni asupra popórelor, dacă regentul este condus în arta de a governa de principiile creștinismului. El a voit să restabiléscă prin simplitate și ordine, prin instrucțiune și prin sprijinirea sciințelor, — curățenia moravurilor ramane de odinóră, — dar l'au împedecat în aceste nobile tendențe ale sale lumea coruptă a timpului său și mórtea cea pré timpuriă, causată prin încercarea de a restabili disciplina în armată. Dênșul a fost omorît de generalul său Maximin, carele apoi a fost proclamat de armată de împărat roman.

VI. Acesta goni crâncen biserica, cu deosebire pre preoți și Episcopi. Din norocire însé domni numai trei ani. La anul 238 a fost omorît de proprii săi soldați. După dênșul biserica sub Gordian (238—244) și sub Filip (244—249) a avut linisce.

VII. A șéptea gónă încontra creștinilor o purtă Deciu Traian (249—251). A fost cea mai crâncenă și îndreptată cu deosebire încontra Episcopilor. În timpul lui Deciu Traian bărbații de stat ai Romii erau fórte îngrijiți de sórtea și viitoriul statului, și conduși de credința, că statul va poté fi salvat numai dacă va nimici pre creștini. — Împăratul, ca-

rele încă avea aceleași vederi, — a dispus ca preoții și episcopii să fiă omorîți, ér ceialați creștini să fi constrênși a jertfi țeilor. În această gónă au suferit mórte de martir mulți Episcopi, preoți și creștini. Acéstă gónă s'a continuat și sub urmatoriul lui Deciu, Gallus (251—253).

VIII. A opta gónă o-a pornit Valerian (253—260). Dênșul a emis în anul 257 un edict, ca toți preoții să-se esileze, ér în anul 258 un al doilea edict, ca să-se omóre toți preoții creștini. Dintre creștinii, cari au suferit martiriu în această gónă înregistrăm aici pre Episcopul Ciprian din Cartagena și Stefan și Sixtus din Roma. După mórtea lui Valerian a urmat pre tronul Romei fiul său Galien (260—268). Acesta a revocat edictele emise de tatăl său încontra creștinilor, și a dispus, ca averile confiscate dela creștini de antecesorii săi să-li-se restituie.

IX. A noua gónă s'a întemplat sub Aurelian (270—275). Acesta în anul din urmă al domniei sale a emis un edict de urmărire încontra creștinilor, și astfel de nou au fost goniți creștinii, dar numai pre un timp scurt. După dênșul creștinii au fost în pace timp de 40 de ani și anume până la anul 303, când sub domnia lui Dioclețian s'a început a țecea gónă încontra creștinilor.

X. Acéstă gónă ni-se pare mai caracteristică în felul ei, decât cele anterioré, și cele ce o-au urmat, și mai bogată în învățatură pentru spiritul, cu care o-au suportat creștinii, ca să-se dovedéscă pentru vecinică, că biserica Domnului póte se fie gonită și asuprită, — dar nu póte fi nici odată biruită.

Biruința și triumful, cu carele a eșit biserica din această gónă, precum putem înțelege noi lucru, — avem a-l atribui cu deosebire următoarelor două momente și anume: a) biserica Domnului pre timpul domniei împăratului Dioclețian avea deja un frumos trecut al vieții și desvoltării sale istorice, și b) în această góna mâna cea atotputernică a lui Dumneđu a voit și a dispus, ca lupta creștinismului cu pagânismul să fie pentru totdeauna deciddetóriă, și să se apropie timpul, în carele biserica prin propriile ei forțe și cu ajutoriul lui Dđu să devină liberă în esercițiul funcțiunilor și misiunei sale.

După înfricoșatele gone, prin cari trebuiă să trecă creștinii până la anul 260, — cu anul acesta, și anume cu suirea lui Gallien pre tronul împăraților romani, se începe pentru creștini în întregul stat roman o eră de toleranță, — întru atâta, încât

dela această epocă creștinii nu sunt persecutați. Acest timp de toleranță provenit mai cu seamă din împrejurarea, că statul roman era ocupat cu apărarea granițelor imperiului contra năvălirilor barbare, — creștinii îl folosesc pentru a-se organiza și disciplina și a-și forma modul de gândire și acțiune pentru toate împrejurările în spiritul evangheliei Domnului.

Prin această ținută, creștinii s'au împus societății pagâne; și Eusebiu istorisește în cartea a opta a istoriei sale, că „abia se poate spune de câtă viață și libertate se bucura în întregă lumea, înainte de góna lui Dioclețian adevărata învățătură a lui Dumnezeu, propagată lumii prin Mantuitorul Christos. Chiar și Domnitorii se arătau cu bună voință către ai nostri (către creștini); le încredințau provinciile pentru administrare, și li-dispensau de datorița de a jertfi ȕeilor pagâni, și chiar de a asista la jertfe. Chiar și în palatele împărătești se putea cineva declara pre față prin cuvânt și prin faptă, că aparține religiunii creștine; și tocma acești funcționari creștini steteau în deosebită grație înaintea împăraților.“

În această situațiune a aflat Dioclețian pre creștini la suirea sa pre tron la anul 284, și această situațiune o susține și densul timp de aproape 20 de ani, — așa încât se credea, că împăratul urmărește o înțeleptă politică de stat în faptul, că tolerează pre creștini, cari pre timpul său erau o însemnată putere în statul roman, și cari se afirmaseră în stat atât ca cetățeni, cât și ca funcționari de stat, ca un element de ordine, ca ómeni luminați și de omenie.

Se înțelege de sine, că creștinismul, găsindu-se în această situațiune, înainta și se valora prin puterea spirituală-morală, pre carea o esercea asupra credincioșilor săi, — ér păgânismul cu instituțiunile sale mergea cu pași repeși spre decădiniță.

Din acesta cauză atât pagânii, cât și elevii școlii neoplatonice denunciau pre creștini înaintea împăratului.

Preoții păgâni îi-spuneau adecă împăratului, că jertfele, pre cari le aduc ei ȕeilor, nu au nici o putere, până când adecă densul tolerează pre creștini; ér împăratul fiind om superstițios, carele nu începea nici un feliu de acțiune de stat, fără a consulta pre preoți și semnele, ce se arătau cu ocașiunea jertfelor, după timp se arătă aplecat a asculta aceste denunciări și a începe o acțiune în contra creștinilor. Va fi contribuit și această împrejurare, ca

Dioclețian către capetul domniei sale să-și schimbe ținuta de mai nainte față de creștini. După toate semnele însă adevăratul motiv, pentru care a pornit Dioclețian o gónă atât de înfricoșată în contra creștinilor, așa ni-se pare nouă, că a fost altul și anume:

Dioclețian, precum a fost condus de o parte de superstițiunile pagâne: tocma așa a fost de altă parte condus de ideia de a-se împune posterității prin inoiri și lucrări de trăinicie, prin cari să asigureze domnia și puterea statului roman în contra destrămării din partea barbarilor și din partea corupțiunii interne. Condus de această idee Dioclețian a făcut o nouă regulare a succesiunii la tron, a luat la 286 de coreginte pentru partea occidentală a imperiului pre Maximian, ér la anul 292 înca doi Cesari, și anume pre comandantii trupelor: Constanțiu Chloru și pre ginerele său Gelleriu, ér sieși și-a rezervat puterea supremă în stat, dechiărându-se de reprezentant al tatălui ȕeilor pre pământ în credința de a clădi în inimile cetățenilor prin această fundamentul neatacabil al puterii de stat și luând numele de J o v i u s.

Succedând lui Dioclețian inoirile pre terenul politic prin regularea succesiunii la tron, — și-a propus a-le sigila prin unitatea religiunii, și anume prin tendența: de a asimila modul de gândire și acțiune al tuturor cetățenilor imperiului prin suprimarea religiunii creștine și restabilirea religiunii de stat pagâne în vechia ei putere și splendóre.

Pentru realizarea acestei tendențe după lungi consultări, cari au ținut aproape întreaga iernă dintre anii 302 spre 303, împăratul Dioclețian a emis după descrierea lui Lactanțiu în 24 Februarie, ér după Eusebiu în Martie 303 un edict, prin carele a dispus, ca: „bisericele creștine să-se darime, și scrierile sfinte ale creștinilor să-se ardă.“ Începutul s'a făcut cu biserica din Nicomedia, unde pre atunci era reședința curții împărătești. Dela darimarea bisericilor, furia gónei s'a estins și asupra creștinilor, și anume la început mai atât asupra acelor, cari erau în funcțiuni la curtea împărătească și în alte funcțiuni și demnități de stat, față de cari s'a dispus, că dacă nu vor jertfi ȕeilor statului să-și perdă oficiile, și să fiă lipsiți de ori ce beneficii, sau precum se exprimă Lactanțiu: „incontra acestora să fie valabilă ori ce cercetare, dar densii să n'aibă drept a-se plânge pentru nici un feliu de nedreptate.“

După acésta urmă în curênd un al doilea edict, prin carele împêratul dispunea, ca membrii ierarchiei creștine să-se constrîngă cu tôte mijlócele să jertfescă ȕeilor pagâni. Acest ordin s'a executat cu tótă strictețea, așa încât tôte temnițele se umplură cu fețe bisericesci.

Dela funcționarii de stat și dela fețele bisericesci góna s'a estins apoi printrun decret emis în anul 304 asupra tuturor creștinilor. Prin acel decret s'a dispus, ca creștinii din tôte părțile să jertfescă ȕeilor, și cei ce vor jertfi, dacă vor fi condamnați de mai nainte la temniță, să-se elibereze, ér de nu vor jertfi, să-se supună la cele mai aspre chinuri fără nici o cruțare" (Eusebiu 86.) În legatură cu edictul acesta coîmperatul Maximin a dispus ca să-se provóce cu numele toți creștinii, ca se jertfescă, și să-se pórte registru formal despre cei cari au jertfit, și despre cei cari n'au voit să jertfescă. Cu chipul acesta s'a procedat mai departe, așa încât încă în anul al doilea al acestei góne s'a proces la torturi și osândirea la mórte a creștinilor, cari nu voiau să jertfescă ȕeilor.

Din momentul acesta începe a-se areta în tótă splendórea lui spiritul creștin. Funcționarii de stat încredințați cu siluirea creștinilor ca să jertfescă ȕeilor, erau astfelii instruiți, că dacă vre unul dintre creștini ar asista numai în mod passiv din propria sa voiă, sau chiar dus cu forța, să-se privescă de convertit la religiunea pagână. Ba s'au întêmplat casuri multe, că creștini duși cu forța ca să jertfescă idolilor, dacă începeau a protesta și a dechiara, că nu știu de idolii pagâni, îi-sileau cu forța să tacă, ca astfelii se-ii pótă trece în registre ca pagâni. Creștinii erau atât de rezoluți, încât nici un felii de forță nu-ii putea face, ca să-se apropiie de jertfe, și mai bine prefereau mórtea, decât să cadă în acest pécac.

În fața acestei rezoluțiuni, puterea de stat a proces la mijlócele extreme de forță, și anume: creștinii se aruncau în temniță, se chinuiau, cu bătăi, cu fóme, cu sete, cu rumperea cãrnii de pre corp, și apoi cu osânda la mórte, cu sabia, prin stréng, prin predarea la fieră sêlbatică, prin aruncarea lor în foc și în apă. Góna s'a estins în întreg imperiul roman, și creștinii se omoreau în masse. Se întêmpla, precum spune Eusebiu, că în unele orașe se omorau și câte o sută de creștini pre ȕi, — așa „încât și cãlăii, cari executau mórtea, se oboseau, și trebuiau, ca se fiă schimbați prin alții.

În fața acestor torturi, creștinii s'au portat cu o rezoluțiune, carea punea în uimire pre cei ce înscenaseră acésta crâncenă gónă. Adesea se întêmpla, că creștinii, când li-se cetea sentența de mórte, începeau a rîde și a-se bucura, și mergeau la mórte, cântând psalmi și cântări de laudă Domnului Celui Atot puternic. Un adevêrat eroism au desvoltat femeile. Ca să scape, și să nu fiă rușinate de gonitorii pagâni, multe s'au sinucis singure, aruncându-se în ascuțitul sabiei, sãrind în apă, sau aruncându-se după coperișele caselor, așa încât, precum scrie Eusebiu, „lumea a potut vedé, și s'a potut convinge, că pre pãmênt esistă numai un singur bun, carele între nici un fel de împrejurări nu póte fi biruit; și acest bun unic este: virtutea creștinéscă. (Eusebiu 8. 14). Creștinii nu numai că nu se fereau de mórte; ci din contră era, și se privea de eroism al spiritului creștin a-se dechiara pre sine în fața gonitorilor de creștin gata în tot momentul a-și da viéța tuturilor și morții pentru crucea și evangelia Domnului și pentru onórea de a porta numele de creștin." Istoricii Lactanțiu și Eusebiu descriu multe casuri de acésta natură fôrte caracteristice. Din acestea înregistrãm aci următóarele :

Eusebiu scrie, că a vêđut cu ochii în Egipt casul, că enunciând judecatoriul sentența de mórte asupra unor creștini, — alții dintre ascultători s'au dus înaintea lui — dechiarându-i că și ei sunt creștini. În Cesarea, pre când unii creștini erau predați fierălor sêlbatică, 6 tineri creștini mergu cu mânilé legate, ca semn că sunt gata pentru mórte înaintea judecatoriului, și-i spun, că și dênșii sunt creștini. Tot în Cesarea s'a întêmplat, că pre când președintele gonitorilor din acest oraș jertfea ȕeilor, un tiner în vêrstă de 20 de ani s'a dus la dênșul, și i-a ȕis, — să nu jertfescă Demonilor, pentru ce a fost apoi supus celor mai mari chinuri și omorit. Un tiner creștin, cu numele Paulus condamnat fiind la mórte, înainte de executare a cerut se-i-se lase puțîn timp, ca să se róge lui Dumneđeu. Dându-i-se acest timp a început să se róge mai ântâi pentru comunitățile creștine, ca Dumneđeu să-le dea în curênd pace și libertate, apoi pentru evrei și pagâni ca să vină la cunoscința religiunii celei adevêrate, în fine s'a rugat pentru împêratul, pentru judecatoriul, carele îl-osândise, și pentru cãlăul, carele sta cu sabia scósă lângă dênșul și pentru toți, cari erau de față. Terminându-și rugăciunea își dete capul cãlăului, și rămase îndată mort. S'au întêmplat apoi și casuri, că creștinii duși fiind cu forța ca să jertfescă ȕeilor, mai bucurosi își pu-

neau mâinile lor în foc să ardă, decât să arunce tămâia pre focul de jertfă.

Spiritul și ținuta desvoltată de creștini în această gónă a produs o adevărată spaimă în păgâni, așa încât, precum scrie Lactanțiu, „focul aprins de această gónă s'a stins prin sângele vârsat de creștini.“

Opt ani de ȓile a ținut această cumplită gónă, după care Dumneȓeu a voit, ca să se emită în 30 Aprilie anul 311 un edict de toleranȓă, subscris de Galleriu, Constantiu și Liciniu, prin carele se enuncă, și se dispune de cătră puterea de stat pacea religio-nară. Acest edict din punctul de vedere al istoriei și desvoltării bisericei este de un deosebit interes. El adeca constată următoarele, și anume :

a) Góna asupra creștinilor s'a pornit sub Dioclețian sub pretextul, că așa ar fi pretins interesele statului, ca creștinii să se lase de religiunea lor, și să se întorcă la aședămintele vechi ale Romii păgâne ;

b) Creștinii cu tótă asprimea góniei în marea lor maioritate au rămas neclatiți în credinȓa lor, și tótă vârsarea de sânge s'a dovedit de o încercare fără folos și zădarnică ;

c) Statul are trebuinȓă pentru esistenȓa și desvoltarea sa și de ajutorul Dumneȓelui creștinilor.

Și deci edictul de toleranȓă, de care vorbim, când asigură ereștinilor pacea și liniscea, tot de odată le cere, ca să se róge cătră Dumneȓul lor pentru bună starea împărașilor și a statului, ca astfel binele public să-nu se vateame din nici o parte.

Terminând acésta scurtă espunere a cumplitei gónie pornite asupra creștinilor de împăratul Dioclețian și continuată de următorii lui timp de opt ani ; și privind asupra consecinșelor, ce l-a avut asupra celor goniși și asupra gonitorilor constatăm următoarele :

1. Nu cei goniși, ci gonitorii sunt biruiși.

2. Omul și puterea omului în această gónă se pune în luptă cu Dumneȓeu, pentru ca dreptașea lui Dumneȓeu să se arete în lume în tótă splendórea ei, și omul să pótă să-o cunóscă.

3. Asimilarea și homogenitatea ómenilor în modul lor de gândire și acțiune nu se póte efeptui prin foc și sabiă, ci prin convingere, și anume numai prin convingerea, pre carea o póte produce în inima omului și în inimile ómenilor cuvântul și voinșta lui Dumneȓeu.

Augustin Hamsea.

D I V E R S E.

* *Consistoriul eparchial aradan*, întrunit Joia trecută a luat dispusășiunile necesarie pentru efeptuirea alegerilor de deputași pentru sinodul eparchial, staverind termenele pentru efeptuirea alegerilor în următorul mod : alegerea deputașilor din cler se va efeptui în 17/21 Martie a. c. ; pentru efeptuirea alegerii deputașilor mireni se vor conchema sínódele parochiale în 20 Martie (1 Aprilie) ; alegerea se va efeptui în 27 Martie (8 Aprilie), ér scrutiniul în 3/15 Aprilie a. c.

* *La examenul* de cualificașiune preoșescă ținut Joia trecută înaintea comisiunii esaminatóriă esmisă de Consistoriul eparchial din Arad s'au prezentat 4 candidași, cari toși au prestat cu succes eșamenul de cualificașiune preoșescă.

* *În procesul pentru despărșirea ierarșhică* intentat încontra sêrbilor de romanii din Ciacova, tribunalul din Budapesta, ca for delegat de Maiestatea Sa în aceste procese, — a desemnat comisiunea de esperși pentru a efeptui preșuirea judecatoréscă a edificiilor bisericesci comune. Astfel sperăm, că în curénd se va rezolvi în merit și procesul de despărșire al românilor din Ciacova față de coreligionarii sêrbi.

* „*Victoria*“ înștitut de credit și economii în Arad, își va ținé a VI-a adunare generală ordinară în 26 Martie n. 1894. la 10 óre a. m. în localitășile înștitutului, Strada principală Nr. 2.

* *Gramatică nouă* În Lito-tipografia Carol Göbl din Bucuresci (Str. Dómnei 16) a apărut : Gramatică istorică și comparativă a limbei române pentru cursul superior, de I. Manliu, profesor de limba română la școla normală de înștitútoré din Bucuresci. Form. mare 8° de 474 pag. Preșul 5 lei. — Acéșta gramatică, care e cea mai completă dintre gramaticele limbei române, ce le avem până acum, e înșoșită de o interesantă prefașă de 10 pag. ; tóte teoriile cuprinse în ea sunt ilustrate cu numeróse esemple, la unele capitule sunt adause chiar o mulșime de deprinderi, precum și diferite modele de analise. La finea cãrșii se află un mic dicșionar de cuvinte archaice, parte dispărute, parte pușin întrebuiștate, precum și un alt dicșionar de cuvinte din documentele vechi.

* *Încheierea socoșilor* înștitutului de credit și economii „*Victoria*“ în Arad, — pe anul 1893.

Contul Bilanșului.

	Active	
Cassa în numérar		21537.22
Cambii în portofoliu		606730.43
Împrumuturi hipotecari		258638.—
Stransuri pe efecte publice		7905.—
Casa înștitutului		58331.45
Efecte proprii		1944.—
Diverse conturi debítóre		39470.54
Mobilar	1649.74	
După amortisare de	164.97	1484.77
		996041.41

		Passive	
Capital social:			
1000 acții à 100 fl.	100000.—		
2000 acții à 100 fl. em. II.	200000.—	300000.—	
Fondul de rezervă		63834.99	
Fondul de pensuni al funcționarilor		2076.50	
Depuneri spre fructificare		579132.01	
Depozite de casă		2063.27	
Contribuție după interesele depunerilor sem. II.		1365.37	
Transitor		245.78	
Interesele acționarilor em. II.		5253.99	
Diverse conturi creditore		14107.95	
Dividendă neridicată		423.—	
Interese transitoare anticipate		5756.42	
Profit transpus din 1892	1688.55		
Profit net	20093.58	21782.13	
		<u>996041.41</u>	

Contul profitului și perderilor.

		Debet	
Interese: pentru depuneri spre fructificare		29893.97	
Spese: chiria, imprimate, registre, porto, requisite de cancelarie, lemne, lumină		3533.16	
Salarie		6630.—	
Contribuție directă și 10% dare la interese după depuneri		5973.33	
Amortisare din mobilar	164.97		
" " cambii	620.—	784.97	
Venitul transpus din 1892	1688.55		
Venitul net	20093.58	21782.13	
		<u>68597.56</u>	

		Credit	
Interese dela cambii	46997.05		
" " imprumuturi ipotec.	18795.81		
" " avansiuni pe efect	421.53		
" " efectele proprii	50.—	66264.39	
Chiria		644.62	
Venitul transpus din 1892		1688.55	
		<u>68597.56</u>	

Arad, 31 Decembrie 1893.

Nic. Oncu, m. p.
director executiv.

S. Raicu, m. p.
comptabil.

Direcțiunea:

Dr. Lazar Petco, m. p. preș., Antonescu, m. p. v.-preș., Georgiu Lazar, m. p. Mihaiu Veliciu, m. p. Karátsnyi, m. p. Aurel Suci, m. p. Dr. Nicolau Cioclan, m. p. Dr. Vuia, m. p. Papp, m. p. V. Mangra, m. p.

Revidiat și aflat întru toate esact.

Arad, 7 Martie 1894.

Comitetul de supraveghiere:

Petru Truța, m. p. preș. Romul Ciorogar, m. p. Nicolau Marcu, m. p. George Feier, m. p. V. Papp, m. p.

Concurs.

Pentru ocuparea postului de capelan temporal, sistemizat cu aprobarea Ven. Cons. dto 10/22 Febr. a. c. Nrul 673 ex 1894, pe lângă actualul paroch din **Bazoș**, Georgie Petcu, se escrie concurs cu termen de **30 de zile dela prima publicare**.

Pe cât timp va fi parochul în viață, capelanul se va bucura de jumătatea tuturor beneficiilor împreunate cu parochia aceluia, carea e clasificată de classa a II-a, și

a cărei venite anuale sunt stabilite la minimalul de 620 fl. v. a. Alesul va avé să se îngrijescă de locuința sa.

Recursele ajustate cu documente originale de calificatiune și adresate comitetului parochial din Bazoș sunt a se trimite oficiului protopresbiteral al Timișorii (Fabrik). Recurenții au să se prezente în vre-o Duminecă ori sârbătoare, însă numai cu observarea §-lui 18 din reg. pentru parochii, în comuna susatinsă, spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală în sfta biserică de acolo.

Bazoș, din ședința com. par. ținută la 17 Februarie v. 1894.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: Dr. TR. PUTICI, m. p. protopresv.

—□—

Pentru deplinirea postului învățătoresc la școla confesională gr. or. rom. din **Paniova**, se escrie concursul cu termin de alegere pe **3/15 Aprilie 1894**.

Emolumintele sunt: în numărariu 300 fl.; pentru conferințe 10 fl.; paușal scripturistic 5 fl.; pentru curatortat 14 fl.; locuință liberă cu 1/2 juger grădină intra- și 1/2 juger estravilan; 4 jugere pământ, parte arătoriu, parte fânaț, și 32 metrii lemne, din cari să încăldeșce și sala de învățământ.

Recurenții au să-și subșternă recoursele cuviincios ajustate, părintelui protopop și inspector școlar, George Creciunescu în Belincz, per Kiszetó, cel mult până la 1/13 Aprilie a. c., și a-se presenta în vr'o Duminecă, ori sârbătoare, în biserică locală, spre a-și arăta desteritatea în tipic și cântările bisericesci.

Paniova în 16/28 Faur 1894.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: G. CRECIUNESCU, m. p. protopop inspector școlar.

—□—

Pentru vacanta stațiune învățătorescă superiără din comuna **Ecica-română**, protopresbiteratul Banat-Comloșului (Nagy-Komlós), comitatul Torontal se escrie concurs cu terminul de alegere pe Duminecă la **20 Martie v. (1 Aprilie n.) a. c.** Până când recurenții au a-și înainta recoursele lor la Pré Onoratului Domn Inspector școlar în Banat-Comloș și au a-sé presenta până atunci în vre-o Duminecă sau vre-o sârbătoare în sfta biserică din loc spre a-și arăta desteritatea în cântări și tipic.

Emolumintele sunt: 1) În bani gata 250 fl și 50 cruceri; 2) 20 cubule s'au 13 Hectolitre grâu curat; 3) 20 cubule sau 13 Hectolitre cucuruz în bômbă; 4) 4 1/2 jughere pământ arătoriu; 5) Cortel în natură cu 2 chilii culna și celari, grajd de vite și grădină de legumi; 6) 12 fl diurnă pentru conferințe învățătoresci; 7) 5 fl. paușal pentru scripturistică și 8) Dela înmormântări are 50 cr., asemenea și dela parastas.

Dela competenți se potfesc se aibă atestat despre purtarea morală și conduita lor de până acum; despre calificatiunea de învățător; calificatiunea din limba maghiară; cel puțin de 4 clase gimnasiale și cunoscința de note spre conducerea corului existent.

Dat în Ecica-română, la 14/26 Februarie 1894.

Nicolau Magda, m. p. Valeriu Ghilăzanu, m. p.
preșied. comit. notar. com.

În conțelegere cu mine: P. MIULESCU, m. p. inspector cercual de școle.

—□—